

Dějiny šílenství

Středověk

Ranný novověk

Osvícenství

19. století

Hysterie

Klinická péče

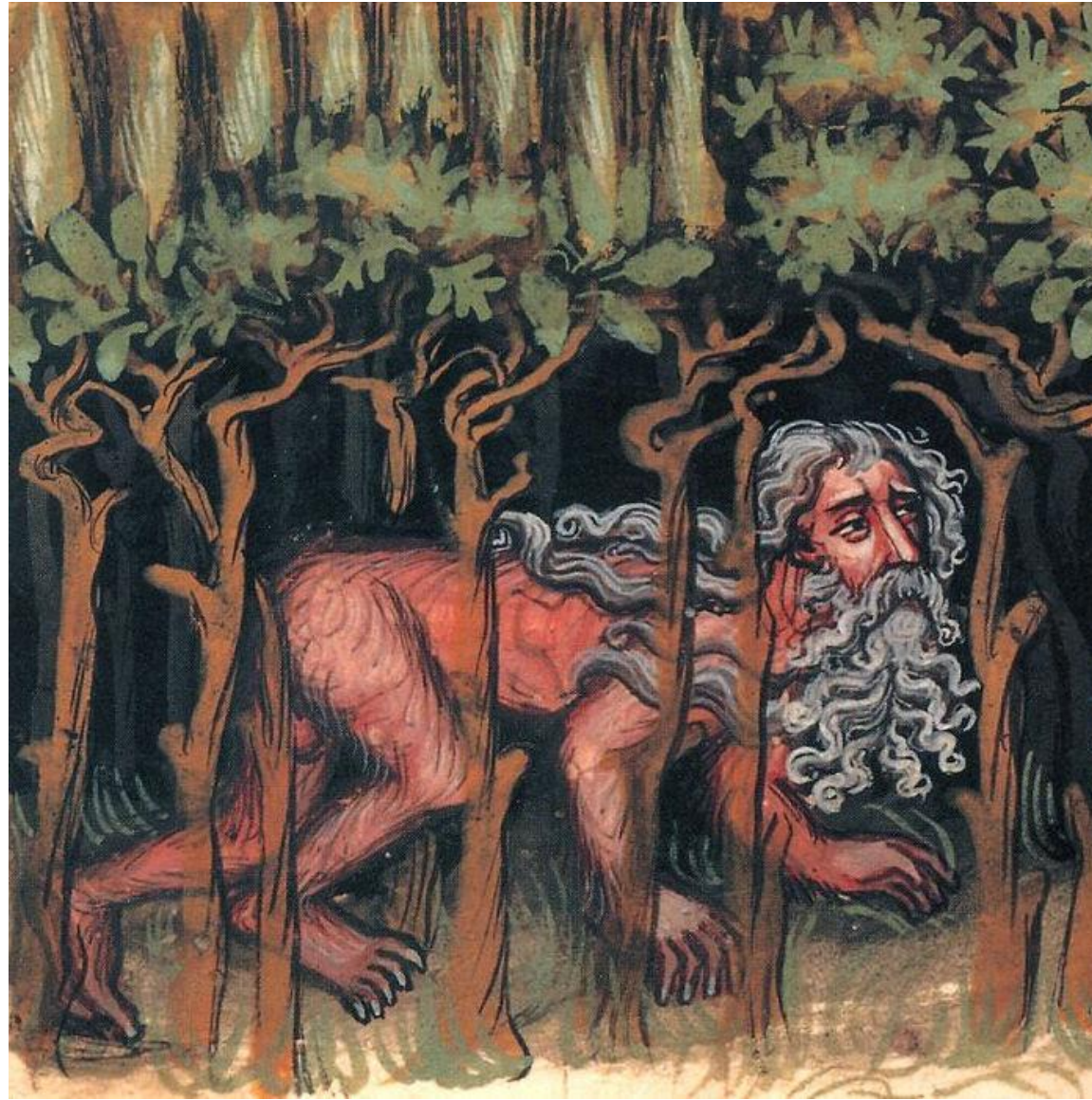
Středověk

- *Daniel 4*

- Uběhlo dvanáct měsíců. Když se král jednou procházel po terasách babylonského královského paláce, zvolal: „Veliký Babylon! Svou vlastní mocí a silou jsem ho vybudoval v královské sídlo ke slávě své velebnosti!“

- Král to ještě ani nedořekl, když z nebe zazněl hlas: „Slovo pro tebe, králi Nabukadnezare: Ztratil jsi království! Budeš odehnan pryč od lidí, budeš bydlet mezi zvířaty a budeš jíst trávu jako býk. Tak strávíš sedm období, než poznáš, že nad lidským královstvím vládne Nejvyšší, a komu chce, je udílí!“

- V tom okamžiku se to slovo o Nabukadnezarovi splnilo. Byl odehnan pryč od lidí, jedl trávu jako býk a tělo měl mokré od rosy, až mu narostly vlasy jako orlí peří a nehty jako ptačí paráty.

- Religiózní původ nemoci

- Schopnost léčit „slabé duchem“ byla přisuzována svatým
- Modlitby ke sv. Markétě z Antiochie

- Naturalistický původ nemoci

- Hippokratovský korpus
- Humorální disbalance

- Středověk

- Neurčité ohraničení pomatenosti, slabomyslnosti, šílenství
- Šílenství bylo řazeno do hierarchie neřestí
- Blázni jsou součástí společnosti
- Péče o ně přebírají lokální komunity a zejména rodiny

Entrée des demy foux

- Blázni byli chápáni jako forma sociální kritiky
- Narrenschiff – topoi, které označovalo, jakým způsobem se lze vypořádat s neřestí

- Obraz vyloučení

- Téma vyloučení (lepra) se přenáší na jiné oblasti
- Místa v leprosáriích zabírají blázni
- Bláznovství postupně nahrazuje strach ze smrti

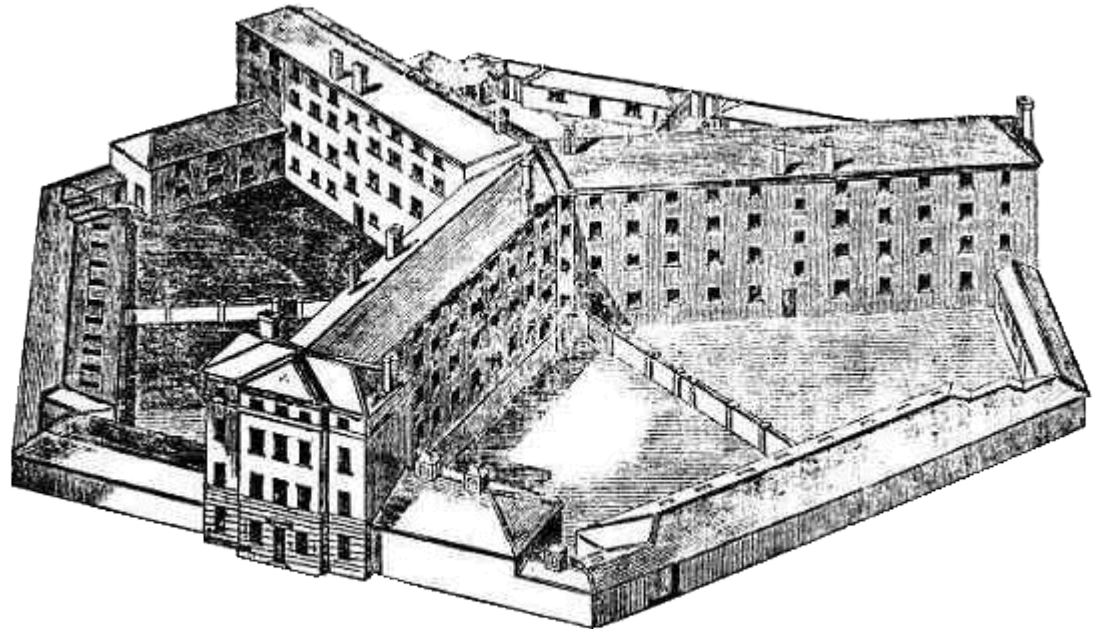

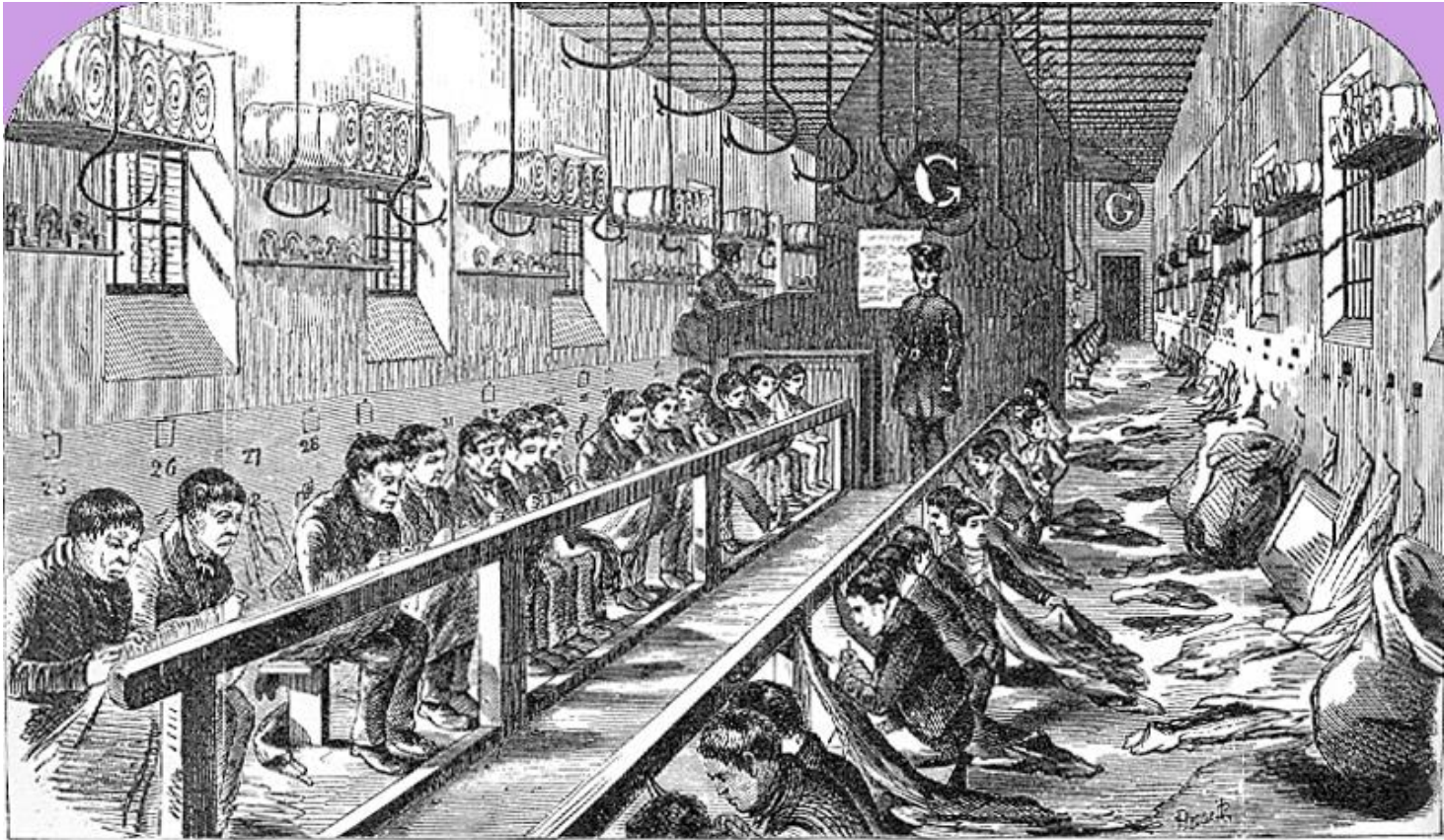
Ranný novověk

Doba „velkého uzavírání“ – 1650-1750

- Zrodilo se vnímání, jež vytýčilo práh a rozhoduje, koho vyobcovat
- Šílenství ztratilo svou svobodu
- Nyní je přísně vyčleňováno ze společnosti
- Vznikají specializované instituce (robotárny, káznice, vězení)
- Špitály

- Významný je zpočátku princip práce – kdo není schopen pracovat, nemá být členem společnosti
- Uzavírání (práce-neschopných) do internace

Millbank workhouse

Osvícenství

- Osvícenství odděluje rozum x ne-rozum
- Věk rozumu uvěznňuje
- Spoutává iracionalitu – zhýralce, marnotratné otce, rouhače, osoby, jež se odhalují na veřejnosti, libertiny, mezi nimi jsou i „blázni“, „blbci“, „slabomyslní“, „šílenci“
- Blázni mají ve světě internace zvláštní postavení

- Zatímco ne-rozumní (zločinci, pederasti) jsou drženi v tajnosti (možné je šíření dalších podobných činů)
- Zlo má aspekt tak skandální a nakažlivý, že by se zveřejněním množilo

x

- Šílenci jsou chápáni jako návrat k animalitě
- Veřejně demonstrována jejich zvířecí podstata (okovy, necitelnost k chladu a bolesti)
- Dramatizace absence rozumu umožňovala podpořit identitu založenou na racionalitě

- Bicetre

„Nešťastník, přitisknutý hlavou, nohama, celým tělem ke zdi na svém slaměném pelechu, který byl jediným jeho vybavením, neokusil ani chvíle spánku, aby ho nezmáčela voda, jež se po té mase kamene řinula.“

Salpetriére

„V celách byl pobyt ještě zhoubnější a často smrtelný, protože když se v zimě rozvodnila Seina, stávaly se tyto cely, ležící v úrovni kanálů, nejen ještě nezdravějšími, ale navíc se do nich utíkal celý dav velikých krys, které se v noci vrhaly na nešťastníky tam zavřené a hryzaly je všude, kam se jenom dostaly; našli se tam šílenci pokousaní na nohách, rukách i ve tváři tak nebezpečně, že na to leckdy zemřeli.“

- Bethlehem – 1815

- Poplatek 1 pence za vstup do blázince v neděli
- Roční příjem 400 liber = 96.000 návštěvníků

- Bicetre

- Mirabeau: „V Bicetre ukazovali blázny jako nějaká zvláštní zvířata každému prvnímu chrapounovi, který byl ochotný zaplatit pár mincí.“

- Charenton

„Blázni, kteří se těch představení účastnili, byli předmětem pozornosti, zvědavosti lehkovážného, neuvážlivého a někdy i zlovolného publika. Bizarní chování oněch nešťastníků vyvolávalo u přítomných posměšný smích, urážlivý soucit. Šílenství se ve světě, nad nímž rozprostřel svou svrchovanost markýz de Sade, mění v čirou podívanou, nabízenou k pobavení svědomí sebejistého rozumu. Až do začátku 19. století a rozhořčené reakce Royera-Collarda blázni platí za nestvůry – neboli za bytosti vhodné k ukazování.“

Cílem bylo vymezit dělící čáru

Lidství (rozum)

x

Animalita (absence rozumu)

„Zuřící pomatené ženy jsou připoutány ke dveřím svých cel jako psi a od stráží a návštěvníků je dělí dlouhá chodba, chráněná železnou mříží; skrze mříž se jim podává jídlo a sláma, na níž spí. Nečistota kolem nich se částečně odstraňuje hráběmi.“

Šílenství nebylo léčeno, ale napravováno

- Z tohoto důvodu nemělo smysl léčit (nelze navrátit k lidství – chybí-li rozum)
- Cílem je tedy náprava extrémních projevů
- Fyzicky zaměřené terapie (máčení ve vodě, vystavování chladu, izolace, zvracení, klystýry)
- Humorálně patologický původ nemoci

- Blázince (Madhouses - Bedlams)
 - malá zařízení, kde byly za poplatek opatrováni šílení
 - vedená často osobou bez lékařského vzdělání
 - diagnostika spočívala často na tom, co sdělili o nemocném příbuzní

19. století

- Philippe Pinel (1745-1826)

- vrchním lékařem v Saltpetriére (ženy) a Bicetre (muži)
- během revoluce se staly tyto špitály místem odklizení lunatiků
- Pinel začal zavádět program morální terapie
- pacienti jsou chápáni jako lidské stvoření, ošetřovatelé se k nim chovají ohleduplně
- cílem není úprava zlovyků, ale léčba
- azyly přestávají být místem pouhé internace

- Morální terapie (etická) podminovala dosavadní hradby mezi společností a šílenstvím
 - překračování rozdílů
 - snaha o re-socializaci pacientů, pracovní terapie, zavádění režimu pravidelnosti, metoda cukru a biče
 - přinesla také nové lékařské odvětví – psychiatrii
 - kolem poloviny 19. století se utvářela síť nových zařízení (Asylum)
 - tradiční způsoby terapie (pouštění žilou, koupele, fyzické tresty) byly nahrazeny morální léčbou
 - po roce 1830 se v dané souvislosti začalo upouštět od léčby prostřednictvím fyzických trestů

Anglie a Wales – 1827-1900

Rok	Počet azylů	Počet pacientů	Počet pacientů na 1 zařízení
1827	9	1046	116
1850	24	7.140	297
1880	61	40.088	657
1900	77	74.004	961

- Původní ideou azylů byla náprava stavu pacientů
 - dané domněnky se nezdařilo naplnit
 - namísto místa terapie se stává místo internace
 - kumulace značného počtu neléčitelných osob
 - „muzea šílenství“
 - zvláštní charakter těchto zařízení způsobil dnešní negativní vnímání psychiatrie jako velmi „zvláštního“ odvětví medicíny

Hysterie

Jean Martin Charcot (1825-1893)

- Snaha sloučit do jedné kategorie zcela odlišné podoby psychických i fyzických projevů, sahajících od epileptických záchvatů, přes částečné paralýzy a nedoslýchavost až k somnambulismu, a systematizovat tak řád, který dával pevné tvary dosud indiferentní nemoci
- Nikdy se nezdařilo odhalit biologické příčiny hysterie, identifikátorem choroby se staly namísto toho hierarchicky uspořádané tělesné manifestace hysterie

Fig. 1. Phase des grands mouvements

Fig. 2. Phase des contorsions
(Arc de cercle.)

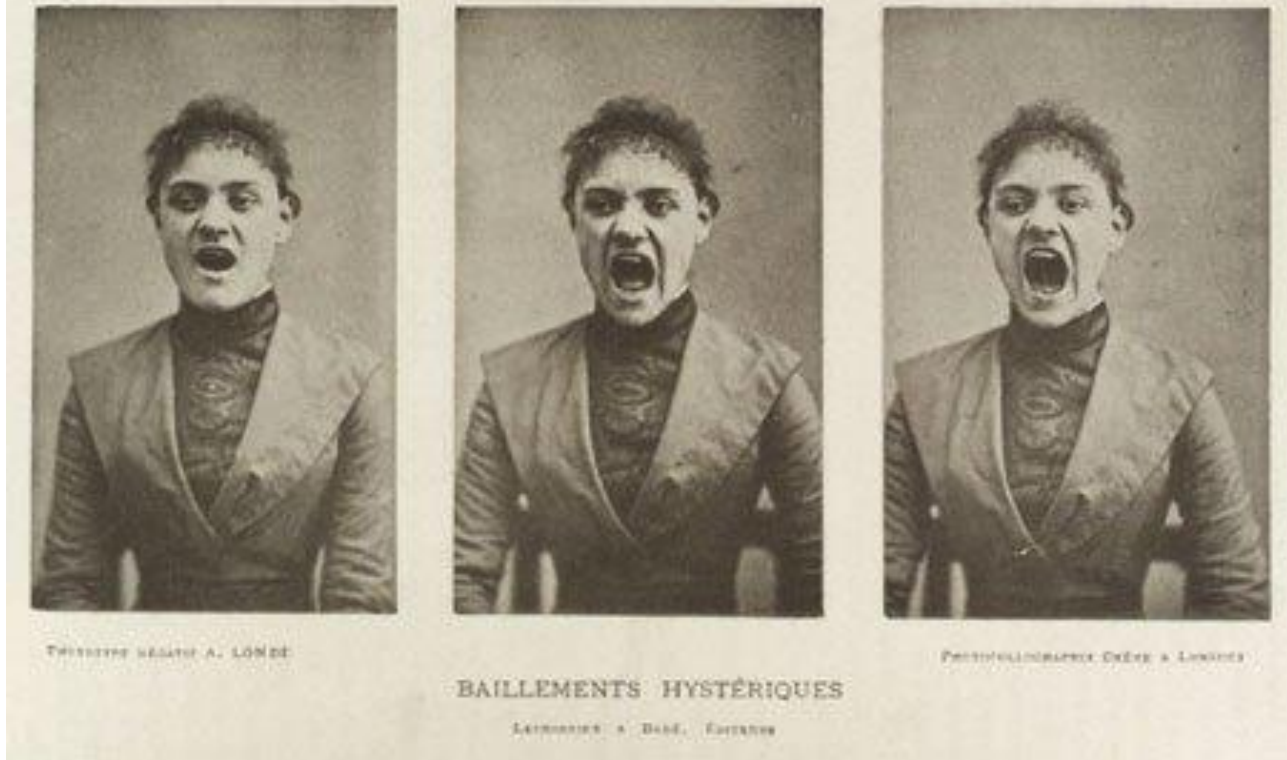
Klíčovým prvkem vědecké propagace a popularizace výzkumů byly z tohoto důvodu samy pacientky, bez nichž nebylo možno hysterii jakkoli lokalizovat.

Pouze jejich gesta ve své autentické fyzičnosti umožňovala zhmotnit jinak záhadnou chorobu

- Aby nebyly ovlivněny záměrnou stylizací, uváděl Charcot se svými spolupracovníky pacientky do hypnotického stavu, v jehož rámci následně prováděl demonstrace projevů nemoci i možností její terapie.

- Ačkoli lékař samotný vždy připomínal, že nemoc postihuje i muže, díky volbě objektů, na nichž rozvoj nemoci demonstroval, z hysterie vytvořil signifiant moderní femininity.
- Ženy se pod jeho vedením stávaly mechanickými panenkami, které přesně přetvářely lékařské teoretické postuláty do reálného světa tělesných projevů

- Jako příklad lze uvést Blanche, vlastním jménem Marii Wittmannovou.
- Pro svou sugestibilnost a perfekcionismus se při teatrálně laděných veřejných přednáškách pro početné auditorium v prostorách kliniky stala královnou všech hysterických žen v Salpêtrière.

Plaque XXIII.

ATTITUDES PASSIONNELLES

EXTASE (1878).

Klíčová role v procesu konstruování moderní podoby hysterie je přisuzována lékařskému personálu.

Zvláštním režim, který byl na úspěšné performování hysterie navázán.

Ženy mohly získat za správně představované projevy nemoci odměny, nebo byly naopak pro nespolupráci postihovány tresty.

- Již doboví kritici zdůrazňovali divadelní podstatu performancí, doprovázejících vědecké přednášky v Salpêtrière a publikovali názory, že se možná Charcot sám stal obětí žen předstírajících projevy nemoci.
- Hysterie byla přímo svázána s působením lékaře, který ji měl léčit. Po Charcotově úmrtí v roce 1893 se již projevy nemoci u pacientek převážně neobjevovaly, s lékařem tedy zahynulo i specifické pojetí hysterie a dosud nemocné ženy byly náhle v tomto ohledu zdravé.

Planche XL.

ESQUISSE DE RUBENS : DÉMONIAQUE

- Další trajektorie – od azylu ke klinice

- Emil Kraepelin (1856-1926)

- snažil se po vzoru fakultních nemocnic udělat z azylů klinická zařízení

- vyvinul nosologii - psychózy, neurózy, schizofrenie (dementia praecox)

- původ nemoci lokalizován v mozku

- Elektrokonvulzivní terapie - 1934 (Ladislav J. Meduna)
 - Větší prokrvení mozku
 - Zvýšení metabolismu
 - Mění se chemie mozku (distribuce minerálů a neurotransmiterů)
 - Reprezentována jako nástroj kontroly jedince společností

Princip utváření „normality“

